

تاریخچه شهر ایلام

ایلام در زمان باستان به اریوجان شهرت داشته است ولی ایلام کنونی در ناحیه ای به نام حسین آباد در سال ۱۳۰۸ شمسی از نو بنا نهاده شد. شهر ایلام در حصار از کوهها و ارتفاعات جنگلی قرار دارد و دارای آب و هوای معتدل کوهستانی می باشد. حکومت خود مختار والیان در ایلام و پشتکوه از سه قرن پیش برقرار بوده و مرکز حکمفرمایی والیان تحت تأثیر حیات اجتماعی

منطقه مکان ثابتی نداشت. بنابراین قشلاق عشایر در زمستان در باغشاهی عراق و در حسینییه بین النهرین واقع بود و تابستانها برای بیلاق در هلیلان و حسین آباد (ایلام کنونی) به سر می بردند. آخرین والی منطقه در سال ۱۳۰۹ شمسی توسط رضاشاه سرکوب شد. از آن پس حسین آباد با نام جدید ایلام در تقسیمات کشوری جای گرفت. در حال حاضر شهر ایلام به عنوان مرکز سیاسی، اداری استان ایلام از شهرهای توسعه یافته غرب کشور است و به لحاظ دارا بودن تفرجگاههای جنگلی و آثار باستانی از زیباترین شهرهای استان محسوب میشود.

مراکز تاریخی و باستانی

کاخ فلاحتی

کاخ فلاحتی در خیابان آیت الله حیدری شهر ایلام بنا نهاده شده است. این کاخ، با باغ زیبا با سردرهای منقوش، آجرکاری و با سرستونهای زیبا متعلق به دوران قاجار می باشد.

مجموعه کاخ قلعه والی

قلعه والی بر روی تپه "چقامیرگ" در شهر ایلام قرار دارد. وسعت کل این قلعه ۲۵۰۰ متر، مساحت زیر بنای آن ۱۵۰۰ متر مربع و حیاط آن ۷۰۰ متر است، که شامل اطاقها و تالارها با مصالح آجر و گچ و سنگ مرمر می باشد. در داخل حیاط نیز سنگ نوشته ای بلند وجود داشت که در زمان محمد علی شاه قاجار و غلامرضا خان ابوقداره والی لرستان حک شده بود.

قلعه قیران

این قلعه در شهر ایلام، بر بالای کوه قلاقیران که مشرف بر ناحیه جنگلی بسیار زیبایی که به نام ششدار یا ششدان معروف می باشد، بنا نهاده شده است. ساختمان قلعه قیران و قله کوه قلاقیران بر فراز آن، زیبایی و جذابیت خاصی را برای شهر ایلام ایجاد کرده است.

تپه ورده کبود

این تپه در فاصله ۲۰ کیلومتری شمال غربی ایلام و در نزدیکی رود کشکان واقع شده است. باستان شناسان در گودال قائمی که به طول ۲۶ متر و عرض ۱۱ متر در این تپه ایجاد کرده اند، تعداد زیادی گور یافته اند. این گورها شامل قلوه سنگهایی هستند که به خاطر استحکام سقف گورها به کار برده شده اند. اجساد داخل گورها به حالت خمیده و همراه با اشیای قیمتی (از جنس مفرغ) و همچنین سلاح متوفی (از جنس آهن) تدفین شده اند. پیشینه آثار کشف شده در گورستان ورکبود متعلق به اواخر سده هشتم ق.م و آغاز سده هفتم ق.م است.

سنگ نوشته آشوری (گل گل)

سنگ نوشته آشوری (گل گل) ملکشاهی بر دیواره کوهی در جوار روستای گل گل در فاصله ۲۵ کیلومتری شهر ایلام حکاکی شده است. این سنگ نوشته به زمان حکمرانی آشور بانی پال متعلق می باشد که حدود سه هزار سال پیشینه تاریخی دارد. بر روی آن سنگ، نقش برجسته پیکره یک سرباز آشوری با کلاه خود، همراه با ماه و ستاره در بالای سر آن و در حالیکه پیکانی در دست دارد حک شده است. در قسمت پایین سنگ نوشته آشوری، چند جمله به خط میخی به چشم می خورد که ترجمه گردیده است.

سنگ نوشته تنگه قوچعلی

سنگ نوشته تنگه قوچعلی در ضلع شرقی مسیر تونل آزادی ایلام بر دیواره سنگی کوه انار سنگ واقع شده است که این نوشته تاریخی به ابعاد ۵۰ در ۷۰ سانتی متر در دوران قاجار و حکومت والیان پشتکوه حک گردیده است. خط این سنگ نوشته خط نستعلیق می باشد.

سنگ نوشته تخت خان

این سنگ نوشته بر روی سنگی عظیم به ابعاد ۱ در ۲ متر در مکانی به نام تخت خان (۳۴ کیلومتری جاده ایلام_مهران) حک شده و اطلاعات آن در رابطه با تاریخ ایلام و حکمرانان آن می باشد.

سنگ نوشته قلعه والی

این سنگ نوشته در قلعه والی قرار دارد و مضمون این سنگ نوشته در ارتباط با زمان ساخت قلعه والی در سال ۱۳۲۶ هجری شمسی می باشد و متن آن چنین است: "به معماریت عالیجاه خیر الحاج حاجی درویشعلی کرمانشاهی و به نظارت معتمد السلطان مکرم عم عالی مقام صید جواد خان سرتیپ والی زاده".

جاذبه های طبیعی

کوه اهوران

در فاصله ۸۳ کیلومتری شمال شرقی ایلام کوهی به نام کوه اهوران واقع شده است، که ارتفاع این کوه ۲۱۲۰ متر می باشد و کوه اهوران از دره جزمان رود در غرب آغاز شده و به طول ۲۴ کیلومتر به سمت جنوب شرقی می رود. در آن مکان به کوههای کولیته و کازه تر متصل می شود.

کوه بانکول

این کوه در شمال ایلام واقع شده و ارتفاعش ۲۳۰۴ متر است. رودخانه های مورت، گنگیر و آب زنگاون از این کوه سرچشمه می گیرند. این کوه دارای جنگل می باشد و از سوی جنوب شرقی به کوه مانشت می پیوندد. جاده کرمانشاه به ایلام از مغرب کوه بانکول می گذرد.

کوه شره زول

کوه شره زول در ۲۳ کیلومتری شمال غربی ایلام در ناحیه ای به نام چوار قرار دارد و ارتفاعش در حدود ۲۰۵۰ متر می باشد. این کوه رشته کوه نسبتا طولیلی است که از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده است. دهستانهای چوار و سهراب در دامنه این کوه بنا نهاده شده اند. بخشی از این کوه را جنگلهای بلوط پوشانده است. سرچشمه رودخانه های گنگیر، کلال رود، کزاب و مورت از این کوه می باشد.

دره بیلاقی هفتا و میشخاض «هفت آب»

این دره در ۳۰ کیلومتری ایلام در روستای جعفر آباد آغاز می شود و تا ارتفاعات طولاب که در آن جنگل و باغ بهم پیوسته اند، ادامه می یابد. درختان گردو، انواع میوه ها، چندین روستا در مسیر بیلاقی دره و نزدیک بودن این دره بیلاقی به تفرجگاه جنگلی گاوز و مزارع متنوع باعث زیبایی محل گردیده است. همچنین در حوالی این دره بیلاقی جنگل مله پنجاور، چشم نوازی می کند.

این گورستان در فاصله ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی ایلام در دامنه یکی از پشته های کوه شاه نخجیر قرار گرفته است. این پشته، ترکیبی از صخره و خاک است و قبرها عموماً در بالا و دامنه این تپه به چشم می خورند. تحقیقات باستان شناسان نشان می دهد که آثار این گورستان به دوره های تاریخی ۲۶۰۰ تا ۲۵۰۰ قبل از میلاد و یا ۴۵۰۰ تا ۴۶۰۰ قبل از میلاد مسیح تعلق دارد.

گورستان چنار

این گورستان باستانی در منطقه چنار باش ایلام قرار گرفته است و پیشینه آن به هزار سال قبل از میلاد برمیگردد. هیئت مشترک باستان شناسی ایران و بلژیک در این منطقه چندین گور در کنار رودخانه ای کشف کرده اند که بنا به رسم آنزمان اموات را همراه با اشیاء و لوازم آن فرد، درون کوزه های کوچک و بزرگ دفن کرده بودند.

موقعیت جغرافیایی و تقسیمات سیاسی استان ایلام

این استان با ۱۹۰۸۶ کیلومتر مربع، حدود ۱،۴ درصد مساحت کل کشور را تشکیل میدهد. استان ایلام در غرب دامنه سلسله جبال زاگرس قرار گرفته است. استان ایلام از جنوب با خوزستان، از شرق با لرستان، از شمال با کرمانشاه و از سمت غرب با کشور عراق همجوار است. مهمترین شهرستانهای این استان ایلام، ایوان، دهلران، مهران و شیروان است. مرکز این استان شهر ایلام است که به علت زیبایی های طبیعی فراوانی که دارد، عروس زاگرس نام گرفته است.

جغرافیای طبیعی و اقلیم استان

ناهمواریه های استان ایلام از رسوبات دوران اول تا چهارم زمین شناسی به یادگار مانده اند؛ ولی شکل گیری آنها عموماً به دوران دوم و سوم زمین شناسی مربوط است. این کوهها چنان گسترده و فشرده اند که امکان شکل گیری دشتی آنها فراهم نشده است. شمال و شمال شرقی استان ایلام کوهستانی و نواحی مغرب و جنوب غربی آن را اراضی پست و کم ارتفاع تشکیل داده اند. مهمترین ارتفاعات استان کبیر کوه و دینار کوه و مهمترین دشتهای آن دشت عباس و دشت مهران، دهلران است. از نظر اقلیمی استان به سه منطقه تقسیم میشود که عبارتند از:

- مناطق میانی که دارای آب و هوای معتدل است .

- مناطق کوهستانی شمال و شمال شرقی که دارای آب و هوای سردسیر با زمستانی طولانی است.

- مناطق جلگه ای غرب و جنوب غربی که دارای آب و هوای گرمسیری است .

تاریخچه استان ایلام

این سرزمین، بنا به اسناد تاریخی فراوان، بخشی از کشور عیلام باستان بوده که در حدود ۳۰۰۰ سال پیش از میلاد به فرمان آشور بانی پال منقرض شد. در کتیبه های بابی، عیلام را "آلامتو" یا "آلام" خوانده اند. که به قولی به معنای کوهستان یا "کشور طلوع خورشید" است. مدتی پس از سقوط عیلام، حوزه فرمانروایی آنان به دو منطقه تحت نفوذ پارسیها و مادها در غرب تقسیم شد. در دوره هخامنشی جزئی از امپراطوری هخامنشی بوده است. بعد از تسخیر ایران به وسیله اعراب مسلمان، احتمال دارد که این ناحیه جزئی از ایالت کوفه باشد. از اوایل قرن چهارم تا اوایل قرن ششم خاندان حسنویه کرد بر لرستان و ایلام حکومت می کردند و از سال ۵۷۰ تا ۱۰۰۶ اتابکان لر بر لرستان و پشتکوه حکومت کرده اند. از سال ۱۳۰۹ شمسی در تقسیمات کشوری، ایلام جزو استان پنجم یعنی کرمانشاه گردید.

صنایع دستی فعال امروز ایلام عبارتند از: گلیم بافت و گلیم گل برجسته در ایلام، سرآبله، ایوان، دره شهر، قالی بافی و قالیچه گل ابریشم در سرآبله، ایوان، دره شهر. گفتنی است دیگر صنایع دستی رایج در استان ایلام را دوج بافی، جیغ بافی، نمد مالی، خراطی، و ساخت زیورآلات تشکیل می دهد.

گلیم بافی:

گلیم بافی یکی از اصیل ترین صنایع دستی ایران است که به مراتب بیش از قالی بافی قدمت دارد. از خصوصیات گلیم آن است که از حیث وزن بسیار سبکتر از قالی بوده و به آسانی قابل حمل و نقل است ضمن آن که دارای ظرافت و زیبایی خاصی است. گلیم بافی در تمام ایران به عهده زنان بوده و زنان عشایری ایلام نیز آن را به گونه ای زیبا انجام می دهند، گلیم گل برجسته را می توان از گلیم های خاص یا گلیم های یک رو ولی غیر "سوماک" دانست، چرا که در بافت آنها از روش و تکنیک های مختلف گلیم ساده (پودگذاری)، بافت گلیم سوماک (پودپیچی) و شیوه بافت قالی (گره کامل) استفاده می شود و گلیم گل برجسته ایلام دارای معروفیت خاص است. این نوع گلیم با استفاده از نقشه بافته شود.

موج بافی:

موج بافی از رشته های صنایع دستی رایج در ایلام است. موج بافی بیشتر در خانواده ها انجام می شود. انواع موج، احرامی، رانکه و چوغه (نوعی شال کردی که از حدود ۲۲ متر آن یک دست لباس تهیه می شود) است. دستگاه موج بافی چوبی بوده که گاه در روی زمین و گاه در داخل گودالی قرار می گیرد. هر دستگاه نیازمند دونفر است. یک نفر بافنده و یک نفر ماسوره پیچ.

موج (رختخواب پیچ)، احرامی، در اطراف پاوه (نوسود) بافته می شود. شال کردی نیز در ایلام بافته می شود که کردها از آن لباس تهیه می کنند. اندازه موج به علت متغیر بودن عرض دستگاهها متفاوت است ولی بیشتر آن را یک پارچه به طول ۱۰ متر و عرض ۵۰ تا ۶۰ سانتیمتر می بافند. پس از بافت آن را به چهار تخته تقسیم کرده و از پهنا به هم می دوزند. در بعضی از کارگاهها که عرض دستگاه بیشتر و بین ۶۵ تا ۷۰ سانتیمتر است، موج از سه قطعه تشکیل شده است.

نمدمالی:

نمد کف پوشی است که از پشم حلاجی شده پهنه می شود و اگر در تولید آن دقت و مهارت به کار رود دارای مزایای گوناگونی است. چون افزون بر زیبایی رطوبت کمی را جذب می کند، حمل و نقل آن آسان است و بالاخره نسبت به هزینه اش بادوام است. نمد مورد مصرف ایلات و روستائیان است.

چادر نشینان معمولاً برای نمد پشم، چین اول گوسفند را مورد مصرف قرار می دهند که مرغوبتر است. محصولات تولیدی از نمد عبارتند از: جلیقه چوپانی و فرش نمدی.

چیغ بافی:

چادر نشینان برای استراحت خود و داشتن سرپناه از چادری استفاده می کنند که سقف آن معمولاً از موی بز است و توسط خود عشایر بافته می شود. دیواره آن را "چیغ" می نامند و آن عبارت است از بافت حصیری به صورت دیواره که قریب ۱/۵ متر پهنا دارد و در روی آن نقش های متفاوتی به وسیله نخ های رنگارنگ پشمی ایجاد شده است.

خراطی:

در ایلام از چوب درخت "کیکم" برای خراطی استفاده می کنند. تولیدات آنها بیشتر چوب سیگار و قوطی سیگار است. چوب سیگارها به شکل ماهی و یا اشکال دیگر بوده و بسیار ظریف و هنرمندانه ساخته می شود. چوب "کیکم" مصرفی را از جنگل مجاور شهر تهیه کرده و آن را تبدیل به قطعات کوچکتر نموده واز آن، بدنه چوب سیگار را می سازند، سپس آن را با سوهان به شکل موردنظر درمی آورند. پس از تراش و پرداخت کامل آن را با روغن چرب می کنند و بعد از این عمل چوب سیگار به رنگ نارنجی متمایل به سرخ درمی آید که همراه با نقوش طبیعی چوب بسیار جالب می شود. در شهرهای مهران و ایوان نیز کار خراطی انجام می شود.

ساخت زیورآلات:

کردها با توجه به اهمیت نقره در گذشته و سنن قوی خویش دارای جواهراتی هستند که هر چند بی شباهت به جواهرات ترکمن نیست، اما دارای ریزه کاری های خاص خود است که با توجه ساکن شدن عشایر رونق دیرین خود را از دست داده است. جواهرات کردی در خانه ها ساخته شده و گاه نیز آنها را در مغازه های زرگری عرضه می کنند.

قالی بافی:

بافت قالی و بویژه بافت قالیچه های ابریشمی و کرکی در مناطق شهری، روستایی و عشایری از استان ایلام رواج دارد و زیباترین قالیچه های ابریشمی و کرکی را در دره شهر و روستاهای اطراف آن و قالی های با رجشمارهای تا حدود ۴۰ را در شهرهای ایوان، ایلام و روستاهای اطراف آبدانان و ... می بافند. تولید قالیچه های ابریشمی بویژه ظرف سالهای اخیر در دره شهر از رونق قابل ملاحظه ای برخوردار شده است.

از استادکاران نمونه استان ایلام می توان خانم ثروت منصوری، فریده ملکی، نسرین گوهری، صنعت بیگ محمدی در رشته گلیم برجسته، آقای خدارحم اولاد در قالی بافی، خانم بانو خورانی و جیران عبدل خانی در احرامی بافی، خانم معصومه شفیعی و آقای ارسلان امیر پناهی در رشته معرق کاری را نام برد.